

JUSTITIE AAN DE BETERHAND (1964 - 2000)

door

J. LAENENS
Universiteit Antwerpen

1. Bij Wet 10 oktober 1967 (*B.S.* 31 oktober 1967) werd het Gerechtelijk Wetboek ingevoerd. De inwerkingtreding ervan gebeurde stuksgewijs. De meeste bepalingen traden in werking op 1 november 1970(1). Dit wetboek betekende toen een ware doorbraak van een vernieuwd burgerlijk procesrecht in België. Het maakte een einde aan de sleur en slenter van de procesgang in civiele zaken. Het moderniseerde justitie aanzienlijk en innoveerde op velerlei vlak(2). Het nieuwe Belgisch Gerechtelijk Wetboek stond in het buitenland zelfs model en vond aldaar navolging(3). Wellicht kwam het zelf iets te vroeg. De grote hervormingsgolven op wereldvlak hadden immers nadien plaats in de zeventiger jaren(4).

2. Het dertigjarig bestaan van het Gerechtelijk Wetboek ging in 1997 volkomen ongemerkt voorbij(5). Was er dan geen reden tot viering?

---

(1) Op 25 november 1970 had te Brussel een plechtige academische zitting plaats om het definitief en volledig in werking treden van het Gerechtelijk Wetboek te gedenken (*R.W.* 1970-71, 661-678).

(2) M. STORME, „Honderdvijftig jaar Belgisch procesrecht” in E. SPANOGHE, R. FEENSTRA (eds.), *Honderdvijftig jaar rechtsleven in België en Nederland 1830-1980*, Leiden, Universitaire pers, 1981, (131), 133, nr. 5.

(3) De opstellers van het Europees Bevoegdheids- en Executieverdrag 27 september 1968 (EEX) hebben zich alvast laten beïnvloeden door het nieuwe Belgisch Gerechtelijk Wetboek.

(4) M. STORME, *Metabologica van het Procesrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1995, 21.

(5) De oprichting van de arbeidsgerechten in 1970 werd meermaals gevierd: in 1981 („Tien jaar arbeidsgerechten. Ervaring en evaluatie”, *R.W.* 1981-82, 705-742) en in 1995 (G. VAN LIMBERGHEN (ed.), *Sociaal procesrecht*, Maklu Uitgevers, 1995, 315 p.). Het tienjarig bestaan van het Gerechtelijk Wetboek kwam ter sprake op het eerste wereldcongres over procesrecht te Gent in 1977 (zie R. VAN ELSLANDE, in M. STORME en H. CASMAN, *Towards a Justice with a human face*, Antwerpen, Kluwer Rechtwetenschappen, 1978, 9-12). Tijdens het academiejaar 1979-80 werd de binnenlandse Francqui-leerstoel te Gent bezet door Prof. A. Fettweis. Hij maakte van de gelegenheid gebruik om terug te blikken op tien jaar Gerechtelijk Wetboek („La modernisation du procès civil et ses difficultés” in *Tien jaar gerechtelijk wetboek*, *IUS*, 1981, nr. 1, 11-33 en „Quelques correctifs nécessaires après une décennie d’application du code judiciaire” in *o.c.*, 123-144). Op 1 september 1987 was de mercuriale van Procureur-generaal E. Krings volledig gewijd aan het twintigjarig bestaan van het Gerechtelijk Wetboek („Kritische kanttekeningen bij een verjaardag”, *R.W.* 1987-88, 169-187).

Vaststaat dat Koninklijke Commissaris voor de gerechtelijke hervorming Charles van Reepinghen die het ontwerp van het Gerechtelijk Wetboek in 1964 neerschreef, zijn geesteskind allicht niet meer zou herkennen. Sinds 1967 kwamen inderdaad meer dan 150 wetten en decreten tot stand die bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek hebben gewijzigd, toegevoegd, vervangen of opgeheven.

3. Het is uiteraard niet mogelijk in dit kort bestek een overzicht te geven van alle wijzigingen aan het Gerechtelijk Wetboek gedurende die dertig jaar(6). Bovendien blijkt een — weliswaar beperkte — constitutionele reflex noodzakelijk(7). Sinds de grondwetsherziening van 1988 is het aantal uitspraken van het Arbitragehof over het Gerechtelijk Wetboek inderdaad legio. De wetgever reageerde echter niet steeds diligent en accuraat, zodat de rechtspractici zich bij gebrek aan wetgeving verplicht zagen een *contra legem* rechtspleging uit te werken(8). Een zelfde vaststelling geldt op Europees vlak. Het signaal uit Straatsburg wordt niet altijd onmiddellijk begrepen. Het voorbeeld bij uitstek is de rol van het openbaar ministerie in civiele zaken(9). In afwachting van een wetswijziging(10) werd de rechtspleging in cassatie(11) en voor de feitenrechters(12) *de facto* aangepast aan de arresten van het Europees Hof voor de Rechten van

---

(6) Zie het afscheidscollege van Prof. Marcel STORME over „tweeëndertig jaar onderwijs in het Procesrecht” in *Metabologica van het Procesrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1995, 112 p.

(7) Zie hierover: P. VAN ORSHOVEN, „Tussen laksheid en formalisme. Voor een grondwettige interpretatie van het procesrecht”, *R.W.* 1997-98, 706-713.

(8) Op 19 december 1991 verklaarde het Arbitragehof naar aanleiding van een prejudiciële vraag art. 675, al.3 en 4 Ger. W. strijdig met de art. 10 en 11 G.W. (*B.S.* 25 januari 1992). Voormelde bepaling werd nog steeds niet gewijzigd. Art. 620 Ger. W. werd daarentegen zeer snel naar aanleiding van de talrijke arresten van het Arbitragehof bij Wet 10 februari 1999 (*B.S.* 17 maart 1999) aangepast (zie: K. BROECKX, „Hoger beroep inzake tegenvorderingen en vorderingen tot tussenkomst: het wettelijk onderscheid aan het gelijkheidsbeginsel getoetst”, *T. Vred.* 1997, 464-468).

(9) K. BROECKX, „Borgers, Vermeulen en Van Orshoven: drie veroordelingen, nog steeds geen wetswijziging, wel reeds een wetsontwerp”, *R.W.* 1999-2000, 686-689.

(10) Hoewel het eerste arrest van het E.H.R.M. in de zaak Borgers reeds dagtekende van 1991 (E.H.R.M. 30 oktober 1991, *R.W.* 1991-92, 1118), werd het Ger. W. pas in 2000 verdragsconform (Wet 14 november 2000, *B.S.* 19 december 2000). Er was weliswaar nogal wat tegenkanting tegen de rechtspraak van het E.H.R.M. (zie o.a. A. WAUTERS, „Het arrest Borgers van het Europees Hof voor de rechten van de mens”, *R.W.* 1991-92, 1105-1107; F. DUMON, R. CHARLES en E. KRINGS, „De procureur-generaal en de advocaten-generaal in het Hof van Cassatie van België”, *R.W.* 1996-97, 313-317).

(11) *Verslag van het Hof van Cassatie* 1998, 25 en 2000, 23.

(12) Rb. Gent 13 november 1997, *T.G.R.* 1998, 133 (*anders*: Cass. 22 maart 1993, *Arr. Cass.* 1993, 316).

de Mens(13). „Empirisch lapwerk” moet nochtans vermeden worden(14). De wetgever is zich blijkbaar evenmin voldoende bewust van de doorwerking van het Europees gemeenschapsrecht op het procesrecht(15).

4. Hierna volgt een poging om de meest markante hervormingen te duiden. Opvallend is hoezeer in hoofdzaak externe factoren de wetgever er toe aangezet hebben justitie grondig onder handen te nemen. Na een jarenlange verwaarlozing van al wat het gerecht aanbelangde(16), zag de wetgever zich in 1998 onder druk van „*le pays réel*” verplicht remediërend op te treden(17). Alsdan is meermaals gebleken hoe wankel het evenwicht is tussen de staatsmachten(18) en hoe fragmentarisch de hervormingen voordien wel waren: de wetgever bood doorgaans slechts een deeloplossing(19) die in hoofdzaak uit lapmiddelen bestond. Een alomvattende visie zocht men meestal tevergeefs in de nieuwe wetteksten(20). Ook de belangrijke wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek (*B.S.* 31 augustus 1992) bleek bij nader toezien eerder een storm in een glas water(21).

---

(13) Ingevolge de rechtspraak van het E.H.R.M. heeft de wetgever het Ger. W. grondig moeten herzien inzake de openbaarheid van tuchtprocedures: art. 421 (Wet 7 mei 1999, *B.S.* 30 juli 1999, *inwerkingtreding*: 1 januari 2002 ingevolge de Wet 22 december 2000, *B.S.* 30 december 2000), art. 465 (Wet 19 november 1992, *B.S.* 18 december 1992) en art. 531*quinquies* (Wet 6 april 1992, *B.S.* 13 mei 1992). Zie ook: art. 102 Wet 25 ventôse Jaar XI, ingevoegd bij Wet 4 mei 1999 (*B.S.* 1 oktober 1999).

(14) Ch. VAN REEPINGHEN, *Verslag over de Gerechtelijke hervorming*, Brussel, Uitgeverij van het Belgisch Staatsblad, 1964, 18.

(15) In het bijzonder art. 27.2 EEX (J. LAENENS, „De civiele rechtsingang in Europees perspectief”, *R.W.* 1995-96, 1172-1179).

(16) Men leze: B. SCHOENAERTS, *De Belgische Justitie. Een Kafkaïaanse nachtmerrie. Analyse & remedie*, Gent, Mys & Breesch, 1995, 383 p.

(17) M. STORME, „Waarom loopt het verkeerd met proces en gerecht?” in M. STORME en P. TAELEMAN (eds.), *Het proces in meervoud*, Brussel, Kluwer Rechtswetenschappen, 1997, 199-202.

(18) Zie hierover: E. KRINGS, „Enkele beschouwingen betreffende Rechtsstaat, scheiding der machten en rechterlijke macht”, *R.W.* 1989-90, 169-186; E. LIEKENDAEL, „De scheiding der machten aan de vooravond van het derde millennium”, *R.W.* 1997-98, 553-569; P. MARCHAL, E. FORRIER en J. VELU, „Door de regering voorgenomen grondwettelijke en wettelijke hervormingen inzake de benoeming, de bevordering, de evaluatie en de vorming van de magistraten, alsmede de instelling van een Hoge Raad voor de Justitie”, *R.W.* 1997-98, 1409-1424; J. VELU, „Vertegenwoordiging en rechterlijke macht”, *R.W.* 1996-97, 585-620 en 625-655.

(19) Zie b.v.: Wet 9 april 1980 houdende een *deeloplossing* van het probleem van de rechtshulp en ter regeling van de bezoldiging van de advocaten-stagiairs, belast met de rechtsbijstand”, *B.S.* 30 april 1980.

(20) J. LAENENS, „De rechterlijke macht in beweging”, *R.W.* 1984-85, 2538, nr.3.

(21) E. KRINGS, „Verslag betreffende de toepassing in de hoven van beroep van de bepalingen van de wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk wetboek en de wegwerking van de achterstand van deze hoven in burgerlijke zaken” in P. LEMMENS, M. STORME (eds.), *Vertrouwen in het gerecht*, Diegem, Kluwer Rechtswetenschappen, 1995, 1127-147; J. LAENENS, „Hommage aan Prof. Dr. Marcel Storme. De wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek: een storm in een glas water?”, *R.W.* 1995-96, 169-175.

5. Een en ander mag ons niet verbazen. Het gerechtelijk recht weerspiegelt de samenleving(22) en kaatst de kleur ervan terug(23). Het reflecteert de rijke kleurschakeringen van de maatschappij. Er is ongetwijfeld een verregaande interactie tussen het politiek gekleurd maatschappelijk gebeuren en het gerechtelijk apparaat(24). Maatschappelijke evoluties vinden hun weerslag in het procesrecht en leiden vaak tot innovaties. Ze beïnvloeden grotendeels de organisatie van het gerecht en bepalen de algemene grondslagen van een behoorlijk civiel proces. De „zuurtegraad” van de bevolking kan men bijgevolg ook in het Gerechtelijk Wetboek meten. De *secularisatie van de samenleving* is hiervan een voorbeeld. Ze laat eveneens sporen achter in het Gerechtelijk Wetboek. De aanroeping van de Godheid werd in 1974 in de eedformules afgeschaft(25).

6. Uit het voorgaande volgt dat het civiele procesrecht voor de overheid een belangrijk beleidsinstrument is. Met haar justitiebeleid moet ze *het vertrouwen van de burger* (her)winnen(26). Moeilijk kan ontkend worden dat de dramatische gebeurtenissen in België op het einde van de negentiger jaren geleid hebben tot de historische justitiehervormingen van 1998. Regering en parlement hebben dan eindelijk ingezien dat ingrijpende maatregelen noodzakelijk waren om tal van disfuncties in de werking van het Belgisch gerecht weg te werken en om aldus het geschokte vertrouwen van de bevolking in het algemeen en van de rechtzoekenden in het bijzonder opnieuw te herstellen. De kortstondige ontsnapping van Marc Dutroux in april 1998 heeft de impasse in de parlementaire debatten doorbroken en heeft geleid tot het zogenaamde octopusoverleg. Dit resulteerde op 28 mei 1998 in een ambitieus akkoord dat in hoofdzaak een doelmatige werking van het gerecht beoogde(27).

7. De sociale bewogenheid van de wetgever werd ook in het Gerechtelijk Wetboek verankerd. Op dit vlak is *de socialisering van het procesrecht* een realiteit. Eenieder heeft recht op juridische bijstand.

---

(22) M. STORME, *Het proces als een spiegel*, Deventer, Kluwer, 1988, 58 p.

(23) L. HUYSE, *De kleur van het recht*, Leuven, Kritak, 1989, 29-44.

(24) R.C. VAN CAENEGHEM, „Kanttekeningen bij een periodiseringsprobleem: de evolutie van het burgerlijk procesrecht” in *Recht in beweging*, Antwerpen, Kluwer, 1973, 1075 e.v.

(25) Art. 934, 952, 985 en 987 Ger. W., gewijzigd bij Wet 27 mei 1974 (B.S. 6 juli 1974). Art. 1486 Ger. W. werd pas bij Wet 23 november 1984 (B.S. 19 december 1984) aangepast.

(26) M. STORME, „La justice: restaurer la confiance”, *J.T.* 1982, 133-136.

(27) *Parl. St.* Senaat, 1997-98, nr. 994/1 en *Parl. St.* Kamer, 1997-98, nr. 1568/1.

Art. 23 G.W. vermeldt sinds 1994 expliciet dit grondrecht van iedere burger(28). In uitvoering van voormelde grondwetsbepaling werkte de wetgever in 1998 een regeling uit voor juridische eerste- en tweedelijnsbijstand(29). In dezelfde context past de rechtspleging betreffende de rechtsbijstand voor de afgifte van afschriften van stukken uit het dossier in strafzaken(30). Het verschaffen van de nodige informatie aan de rechtzoekenden is voor de wetgever eveneens een prioriteit(31).

8. De humaniseringsdrang van de wetgever komt allicht het best tot uiting in het executierecht. Hierbij kan verwezen worden naar talrijke wetten in de negentiger jaren. In 1991 werd inzake consumentenkrediet het toestaan van betalingsfaciliteiten geregeld(32). De wetgever heeft toen ingezien dat wie nu eenmaal aangetast is door de kwaal van de overconsumptie, enkel baat kan vinden bij een curatieve ingreep(33), waardoor weliswaar niet de oorzaken, maar wél de gevolgen van de kwaal worden weggenomen, minstens verzacht(34). In 1993 volgde in het voordeel van de debiteurs een verstrakking van de beslagbaarheidsregels(35). De problematiek van de overmatige schuldenlast werd gaandeweg onderkend(36). In 1998 werd als sluitstuk de collectieve schuldenregeling voor particulieren ingevoerd(37) en de

---

(28) Grondwetswijziging 31 januari 1994, *B.S.* 12 februari 1994.

(29) Art. 446*bis* en 508/1-508/23 Ger. W., ingevoegd bij Wet 23 november 1998 (*B.S.* 22 december 1998). Voor een bespreking: S. GIBENS en A. DE BEL, „Rechtshulp en advocatuur”, *Panopticon* 2000, 444-452.

(30) Art. 674*bis* Ger. W., ingevoegd bij Wet 7 januari 1998 (*B.S.* 25 maart 1998). Zie: P. VAN CAENEGEM, *Comm. Ger.*, art. 674*bis*, 1999.

(31) Art. 792, derde lid Ger. W., toegevoegd bij Wet 12 januari 1993 (*B.S.* 4 februari 1993) en 1343, § 2, eerste lid, Ger. W., vervangen bij Wet 29 juli 1987 (*B.S.* 15 augustus 1987). De wet die een art. 46*bis* in het Gerechtelijk Wetboek invoegde, verscheen nimmer in het Belgisch Staatsblad. Deze nieuwe bepaling houdt een verregaande informatieplicht in voor de gerechtsdeurwaarders bij de betekening van exploitatie en voor de griffiers bij de kennisgeving van akten (*Parl. St. Kamer*, 1992-93, 962; *Parl. St. Senaat*, 1994-95, 1279).

(32) Art. 1337*bis*-1337*octies* Ger. W., ingevoegd bij Wet 12 juni 1991 (*B.S.* 9 juli 1991).

(33) Zie hierover: J. LAENENS, „Gerechtsdeurwaarders en debiteurs in crisistijd”, *R.W.* 1985-86, 1601-1622.

(34) J. LAENENS, „Bescherming van de consument met betalingsmoeilijkheden” in *De nieuwe wet op het consumentenkrediet*, Brussel, Créadif, 165, nr. 2.

(35) Art. 1408-1412 Ger. W., ingevoegd bij Wet 14 januari 1993, *B.S.* 20 februari 1993. Zie: K. BROECKX, „Het beslag op roerende goederen” in *Het nieuw beslagrecht*, Brussel, Story, 1993, 47-86.

(36) E. DIRIX en A. DE WILDE, „Materieelrechtelijke aspecten van de collectieve schuldenregeling” in E. DIRIX en P. TAELEMAN (eds.), *Collectieve schuldenregeling in de praktijk*, Antwerpen-Groningen, Intersentia Rechtswetenschappen, 1999, 17, nr. 1; zie tevens: S. DE COSTER, *Comm. Ger.*, art. 1675/2-1675/3, 3, nr. 4 e.v.

(37) Art 1675/2-1675/19 Ger. W., ingevoegd bij Wet 5 juli 1998 (*B.S.* 31 juli 1998). Zie o.a. B. DE GROOTE, *De collectieve schuldenregeling*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1999, 216 p.

uithuiszetting gehumaniseerd(38). De verkoop uit de hand werd vergemakkelijkt(39) en de openbare verkoop werd humaner(40).

9. De wetgever is hierbij de schuldeisers zeker niet uit het oog verloren. Hij opteerde voor een performante uitvoering van de rechterlijke beslissingen. Revolutionair was de invoering van de dwangsom in 1980(41). De uitvoeringsimmunititeit van de publiekrechtelijke rechtspersonen werd in 1994 ten dele opgeheven(42) en een geïnformateerde gegevensbank waar de berichten van beslag, delegatie, overdracht en collectieve schuldenregeling worden gecentraliseerd, werd in 2000 ingevoerd(43). De wetgever deed in 1987 een poging om de summiere rechtspleging om betaling te bevelen voor de crediteurs attractiever te maken(44). Het bleek echter een ijdele hoop(45).

10. De wetgever koos ongetwijfeld voor *een gerecht met een menselijk gelaat*. Aldus streefde hij naar een humaner familieprocesrecht. Nadat het overspel in 1987 gedepenaliseerd werd(46), werd de echtscheidingsprocedure in 1994 grondig gewijzigd(47). De wetgever maakte een definitief einde aan de ingewikkelde procedureregeling die enkel bedoeld was om de toename van het aantal echtscheidingen

---

(38) Art. 1344ter-1344^{sexies} Ger. W., ingevoegd bij Wet 30 november 1998 (B.S. 1 januari 1999). Zie: J. LAENENS, „De uithuiszetting”, *R.W.* 1998-99, 1412-1415; V. TOLLENAERE, „De uithuiszetting van de huurder”, *T. Huur* 1998-99, afl. 1, 15-23.

(39) Art. 1526bis, ingevoegd bij Wet 14 januari 1993 (B.S. 20 februari 1993) en art. 1580bis Ger. W., ingevoegd bij Wet 5 juli 1998 (B.S. 5 juli 1998). Zie: H. VAN BOSSUYT, „Het nieuwe beslagrecht: art. 1526bis Ger.W. De minnelijke verkoop”, *T. Not.* 1994, 240-247 en C. ENGELS, „De verkoop uit de hand van de in uitvoerend beslag genomen onroerende goederen”, *R.W.* 1998-99, 1443.

(40) Art. 1517 Ger. W., gewijzigd bij Wet 7 mei 1999 (B.S. 2 juli 1999).

(41) Art. 1385bis-1385^{nonies} Ger. W., ingevoegd bij Wet 31 januari 1980 (B.S. 20 februari 1980). Zie: M. STORME, „Een revolutionaire hervorming: de dwangsom”, *T.P.R.* 1980, 222-240.

(42) Art. 1412bis Ger. W., ingevoegd bij Wet 30 juni 1994 (B.S. 21 juli 1994). Zie: S. BRIJS, „Nieuwe wetgeving: de absolute uitvoeringsimmunititeit van de overheid doorbroken”, *R.W.* 1994-95, 625-633.

(43) Art. 1389bis/1-1391 Ger. W., ingevoegd en gewijzigd bij Wet 29 mei 2000, nog niet in werking (B.S. 9 augustus 2000). Zie: E. DIRIX en S. BRIJS, „De centralisatie van de beslagberichten en andere wijzigingen aan het beslagrecht”, *R.W.* 2000-2001, 41-48.

(44) Art. 1338 e.v. Ger. W., gewijzigd bij Wet 29 juli 1987 (B.S. 15 augustus 1987).

(45) Men leze over de hervormingsvoorstellen: G. DE LEVAL, „La procédure sommaire d'injonction de payer dans le Code judiciaire belge: propositions de réforme”, *T. Vred.* 1998, 472-476.

(46) Zie art. 1016bis Ger. W., ingevoegd bij Wet 20 mei 1987 (B.S. 12 juni 1987).

(47) Art. 1254-1310 Ger. W., vervangen bij Wet 30 juni 1994 (B.S. 21 juli 1994). Aanzienlijke verbeteringen werden nadien nog bij Wet 20 mei 1997 (B.S. 27 juni 1997) aangebracht.

tegen te houden(48). Terecht maakte de wetgever een einde aan dit oneigenlijk gebruik van het procesrecht.

11. *De deformalisering van de civiele procesgang* is eveneens het resultaat van de humanisering van het civiele procesrecht. Het civiele proces mag niet als een kwaad of minstens als een vorm van geciviliseerd geweld ervaren worden(49). Bij Wet 3 augustus 1992 (*B.S.* 31 augustus 1992) werd de nietigheidsleer grondig bijgeschaafd(50). Het „normdoel” werd in art. 867 Ger.W. met zoveel woorden opgenomen(51). Alert reageerde de wetgever nadien op de formalistische rechtspraak van het Hof van Cassatie(52) en vulde bij Wet 23 november 1998 (*B.S.* 20 februari 1999) de tekst van voormeld art. 867 Ger.W. aan: het normdoel geldt ook voor de niet-naleving van de op straffe van nietigheid voorgeschreven termijnen(53). Met deze wetwijziging wil de wetgever een definitief einde maken aan een steriel middeleeuws spelletje(54). Doelbewust en resoluut verliet hij de weg van het strakke formalisme in het civiele geding.

12. De meeste wetwijzigingen zijn ontstaan uit een drang naar *vereenvoudiging en versnelling van de rechtspleging*. De wetgever bleef aldus trouw aan één van de hoofdbetrachtingen van Van Reepinghen(55). Zo verbeterde hij, waar nodig, naar aanleiding van concrete toepassingsproblemen de procedure, zoals inzake betekening en kennisgeving(56), en opteerde — aanvankelijk eerder aarzelend —

---

(48) P. SENAËVE en W. PINTENS (eds.), *De hervorming van de echtscheidingsprocedure en het hoorrecht van minderjarigen*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu Uitgevers, 1994, 5-7, nrs.12-15.

(49) M. STORME, *Het Proces: Weldaad of Kwaad?*, Gent, Mys & Breesch, 1991, 1; anders: M. STORME, „Het proces, een vorm van geciviliseerd geweld” in *Rechtspraak in opspraak*, Antwerpen, Kluwer, 1980, 83-104.

(50) R. DE CORTE en B. DECONINCK, „Nietigheden na Wet 3 augustus 1992 – Toiletage of revolutie” in Interuniversitair Centrum voor Gerechtelijk Recht (ed.), *Het vernieuwd gerechtelijk recht*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1992, 137-164.

(51) R. DE CORTE, J. LAENENS, P. TAELEMAN en K. BROECKX, „Van vormdoel naar normdoel in het gerechtelijk privaatrecht” in *De norm achter de regel. Hommage aan Marcel Storme*, Deurne, Story, 1995, 45-82.

(52) Zie in het bijzonder: Cass. 5 januari 1996, *R.W.* 1996-97, 235, noot J. LAENENS, „De termijn van verschijning in hoger beroep”.

(53) H. BOULARBAH, „Le nouvel article 867 du code judiciaire”, *J.T.* 1999, 321-324.

(54) R. DE CORTE, „De schaamte voorbij”, *TRD&I* 996-04, (27), 28.

(55) Ch. VAN REEPINGHEN, *o.c.*, 25.

(56) Art. 37, 38, 43, 46 en 57 Ger. W., gewijzigd bij Wet 24 mei 1985 (*B.S.* 12 juni 1985). Zie: M. BRIERS, „Wijziging van het Gerechtelijk Wetboek m.b.t. de betekening van exploit en van het tarief voor akten van gerechtsdeurwaarders in burgerlijke en handelszaken”, *T. Vred.* 1985-86, 34-40 en 70-77.

voor een aanzienlijke vereenvoudiging van de rechtsingang(57). De rechtspleging op contradictoir verzoekschrift werd stilaan ingeburgerd(58): in 1976 voor de vorderingen van echtgenoten betreffende hun wederzijdse rechten en verplichtingen(59), in 1978 voor de vorderingen tot toewijzing, afschaffing of verplaatsing van een uitweg(60), in 1983 voor de huur van goederen(61) en in 1999 voor de geschillen betreffende de toepassing van een belastingwet(62).

13. De *moderne communicatietechnieken* vormden op het einde van de 20^e eeuw een ware uitdaging voor de wetgever(63). Hij schrok er niet voor terug het gebruik van nieuwe telecommunicatiemiddelen in het Gerechtelijk wetboek in te voeren. Een mededeling, kennisgeving of neerlegging die bij gewone brief kan geschieden, kan thans eveneens geldig per fax of per elektronische post geschieden(64). De elektronische handtekening krijgt burgerrechten. De vereiste van de ondertekening staat er niet aan in de weg dat de proceshandeling ook geldig per fax of per elektronische post kan worden verricht(65). Het Gerechtelijk Wetboek werd aldus aanzienlijk gemoderniseerd.

14. In het begin van de tachtiger jaren werd de wetgever geconfronteerd met een ware sociale plaag: *de gerechtelijke achterstand*. De filevorming voor de poorten van het gerechtshuis was één van de hoofdoorzaken van de vertrouwenscrisis in het gerecht. De opeen-

---

(57) J. LAENENS, „Inleiding van het geding: exploit of verzoekschrift?” in H. GEINGER (ed.), *De vereenvoudiging en versnelling van het burgerlijk proces*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1984, 51-76.

(58) Pas bij Wet 3 augustus 1992 (*B.S.* 31 augustus 1992) werd een nieuwe Titel *Vbis* in het Vierde Deel, Boek II van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het verzoekschrift op tegenspraak (art. 1034*bis-sexies* Ger. W.) ingevoerd. Zie: S. RAES, „Het verzoekschrift op tegenspraak” in *Het vernieuwd gerechtelijk recht*, 81-94.

(59) Art. 1253*ter* e.v. Ger. W., ingevoegd bij Wet 14 juli 1976 (*B.S.* 18 september 1976).

(60) Art. 1371*bis* Ger. W., ingevoegd bij Wet 1 maart 1978 (*B.S.* 15 maart 1978).

(61) Art. 1344*bis* Ger. W., ingevoegd bij Wet 29 december 1983 (*B.S.* 30 december 1998). Zie: B. HUBEAU, *Comm. Ger.*, art. 1344*bis*, 1993.

(62) Art. 1385*decies* en 1385*undecies* Ger. W., ingevoegd bij Wet 23 maart 1999 (*B.S.* 27 maart 1999).

(63) Zie o.a.: M.L. STORME en M.E. STORME, „De telefax in het procesrecht” in *Liber Amicorum Marcel Briens*, Gent, Mys & Breesch, 1993, 377-388; J. DUMORTIER en P. VAN EECKE, „Recente ontwikkelingen van Recht en Informatica. Digitale handtekening en de hervorming van het bewijsrecht” in *Recht in beweging*, Leuven, 2000, 123-143.

(64) Art. 32 Ger. W., gewijzigd bij Wet 20 oktober 2000 (*B.S.* 22 december 2000), nog niet in werking.

(65) Art. 863 Ger. W., terug ingevoegd bij Wet 20 oktober 2000 (*B.S.* 22 december 2000), nog niet in werking.

volgende regeringsakkoorden bevatten telkenmale intentieverklaringen ter bestrijding van de gerechtelijke achterstand. Dringend diende gesleuteld te worden aan een zorgwekkende rechtsbedeling. Luid weerklonk toen de noodroep van velen die bekommerd waren om de goede naam van Vrouwe Justitia. De toestand was bezwaarlijk te verenigen met een rechtsstaat, waar eenieder recht heeft op een eenvoudig en snel proces(66).

15. Uniek was ongetwijfeld het Nationaal Colloquium dat op 26 mei 1989 in de Senaat plaats had(67). Vertegenwoordigers zowel van de wetgevende als van de uitvoerende en rechterlijke macht, konden vrijuit debatteren over de gerechtelijke achterstand en voorstellen formuleren. Nadien werd een wetsontwerp ingediend dat beoogde de rechtspleging zodanig te organiseren „dat elk beroep op de rechter binnen een redelijke termijn kan afgehandeld worden, zonder dat evenwel afbreuk wordt gedaan aan de rechten van de verdediging”(68). Het leidde tot de Wet 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek (*B.S.* 31 augustus 1992) die op 1 januari 1993 in werking trad(69).

16. Met deze wet kwam het gerechtelijk recht zonder twijfel in een stroomversnelling(70). Vooral de behandeling en de berechting van de vordering werden grondig herzien. Met het vernieuwde Gerechtelijk Wetboek beoogde de wetgever in hoofdzaak een versnelling van de rechtspleging door een striktere regeling van de conclusietermijnen en van de rechtsdagbepaling. Om de procespartijen ertoe te dwingen de nieuwe regels te eerbiedigen, werd aan de rechter een ruimere controlerende en regulerende taak toevertrouwd bij het in staat van wijzen brengen van de zaak. Hij kan in een aantal gevallen zelfs ambtshalve een tardieve conclusie uit de debatten weren(71). Niettemin blijft het

---

(66) P. LEMMENS, „Het recht op een eenvoudig en snel proces” in H. GEINGER (ed.), *De vereenvoudiging en versnelling van het burgerlijk proces*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1984, 1-13.

(67) Zie Belgische Senaat, *Gerechtelijk achterstand – Handelingen van het colloquium gehouden in de Senaat vrijdag 26 mei 1989*, Brussel, 1989.

(68) *Parl. St. Kamer*, 1991-92, 566/3, p. 2.

(69) Zie voor de historiek van de totstandkoming van deze wet: P. LEMMENS, *Herziening van het Gerechtelijk Wetboek. Wet en Parlementaire Voorbereiding*, Gent, Mys & Breesch, 1993, 1-3.

(70) J. LAENENS en K. BROECKX, *Het gerechtelijk recht in een stroomversnelling*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu Uitgevers 1993, 29 e.v.

(71) Zie de nieuwe art. 747, § 2, 748, § 1 en 751, § 1 Ger. W.

beginsel dat partijen meester zijn van de procedure, onverkort gelden(72). Toch was de wetgever bereid elk tergend of roekeloos hoofdberoep met een geldboete te sanctioneren(73).

17. In 1992 heeft de wetgever zich nog te zeer blind gestaard op het accusatoir karakter dat vanoudsher het civiele geding kenmerkt. Het past thans lering te halen uit het administratiefrechtelijk geding: „*het geschil is zaak van de partijen, het geding is zaak van de rechter*”(74). Wél moet deze dan in staat gesteld worden zijn opdracht naar behoren te vervullen, wat alvast een ommekeer in de procescultuur veronderstelt. Wereldwijd wordt nu de actieve rol van de civiele rechter bepleit(75). Ook in België is men dringend aan een nieuwe hervorming toe(76). De procesregels moeten dermate doelmatig kunnen aangewend worden dat het civiele geding op een snelle, goedkope en eenvoudige wijze naar zijn einddoel — de effectuering van de materiële aanspraken van de partijen — wordt gebracht.

18. De wetgever moet bovenal op een zuinige wijze omgaan met het gerecht als overheidsdienst. Hij moet de duur en de kosten van de procedure tot het noodzakelijk minimum beperken. Hij moet economisch omspringen met de arbeidsinzet van het gerecht in het algemeen. Het civiele geding moet een *ultimum remedium* zijn. Er moet slechts recht worden gesproken, wanneer dit echt niet anders kan. Het gaat om een toepassing van het subsidiariteitsbeginsel(77). Geschillen tussen burgers kunnen best op een alternatieve wijze worden opgelost,

---

(72) D. SCHEERS, „De 'juge de la mise en état' op verzoek”, *A.J.T.* 1995-96, 81-84.

(73) Art. 1072*bis* Ger. W., ingevoegd bij Wet 3 augustus 1992 (*B.S.* 31 augustus 1992). Zie: P. LEMMENS en A.S. MAERTENS, *Comm. Ger.*, art. 1072*bis*, 1993.

(74) M. STORME, „Het proces” in G. DE LEVAL, P. LEWALLE en M. STORME (eds.), *Het interdisciplinair geschil*, Diegem, Kluwer Rechtswetenschappen, 1996, (387), 391, nr. 3.

(75) M. STORME, „L'activisme du juge dans le domaine de la procédure. Une étude comparative” in J. LINSMEAU, en M. STORME (eds.), *De respectievelijke rol van rechter en partijen in het burgerlijk geding*, Diegem, Kluwer Rechtswetenschappen, 1999, 1-31.

(76) Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek, wat de burgerlijke rechtspleging betreft, *Parl. St. Kamer*, 2000-2001, 969/001; vgl. E. BREWAEYS e.a., „Het recht van verdediging tijdens de behandeling van de zaak” in B. MAES en M. STORME (eds.), *Moet het recht van verdediging worden afgeschaft?*, Antwerpen, Kluwer, 2000, (14), 39-45; B. MAES, „Krachtlijnen voor een nieuwe burgerlijke rechtspleging” in *Liber Amicorum Jozef van den Heuvel*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1999, 647-659.

(77) H. VUYE, „Justitie morgen: de toekomst van de vredegerichten in een breder perspectief”, *T. Vred.* 1998, (413), 432.

wat niet noodzakelijk een privatisering van de geschillenoplossing betekent(78).

19. De wetgever wijzigde niet alleen grondig de procesregels. Hij hertekende nagenoeg volledig het juridisch landschap, aanvankelijk in de tachtiger jaren nog met de nodige pudeur(79), later in 1998 zonder enige schroom: justitie werd met alle zonden van Israël beladen en werd aan een Copernicaanse omwenteling onderworpen(80). Ook het statuut van de medewerkers van het gerecht werd aangepast(81). Een performante organisatie van de gerechtelijke instellingen bleek primordiaal(82). Flexibiliteit en mobiliteit werden de slagwoorden. Integrale kwaliteitszorg werd het modewoord. Inzake justitiebeleid opteerde de wetgever ook voor meer management op regeringsvlak: de Koning kan met betrekking tot een globale evaluatie van de werking van de rechtbanken een beroep doen op een externe deskundige(83).

20. De wetgever vaardigde in de jaren tachtig vaak maatregelen uit „van aard tot vermindering van de gerechtelijke achterstand”. Aldus luidde het opschrift van de Wet 17 juli 1984 (B.S. 21 juli 1984). De vlag dekte geenszins de lading. Deze wet bevatte immers in hoofdzaak bepalingen die *de rechterlijke organisatie* aanbelangden(84). Met de verlaging van de pensioenleeftijd van de magistraten hoopte de regering het aantal jonge magistraten in de rechterlijke macht te kunnen verhogen en aldus bij te dragen tot een beter rendement van de rechtbanken. Ook het arbeidstempo zou hierdoor kunnen verbeteren. De leeftijdsgrens is weliswaar geen guillotine. De wetgever creëerde

---

(78) Zie hierover: J. LAENENS, „Schikken of beschikken? Pleidooi tegen de privatisering van de bemiddeling”, *R.W.* 2000-2001, 402-409. De arbitrageprocedure werd alvast aanzienlijk verbeterd bij Wet 19 mei 1998 (B.S. 7 augustus 1998) (L. DEMEYERE, „De Wet 19 mei 1998 tot wijziging van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de arbitrage”, *R.W.* 1998-99, 865-875).

(79) J. LAENENS, *l.c.*, *R.W.* 1984-85, 2537, nr. 2.

(80) Zie: J. LAENENS en S. RAES, *Justitie hervormd*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2000, 208 p.

(81) Gerechtsdeurwaarders: Wet 6 april 1992 (B.S. 13 mei 1992); Griffiers: Wet 17 februari 1997 (B.S. 30 april 1997); Notarissen: Wet 4 mei 1999 (B.S. 1 oktober 1999).

(82) S. De CLERCK, *Het bos en de bomen. Justitie hervormen*, Tielt, Lannoo, 1997, 85 e.v.

(83) Art. 86bis Ger. W., ingevoegd bij Wet 10 februari 1998, B.S. 20 februari 1999. Zie over deze wetsbepaling: J. LAENENS, „De rechtssocioloog als gerechtelijk expert” in F. VAN LOON en K. VAN AEKEN (eds.), *60 maal recht en 1 maal wijn. Liber Amicorum prof. dr. Jean Van Houtte*, Leuven/Amersfoort, Acco, 1999, 287-291.

(84) Voor een bespreking: J. LAENENS, „De rechterlijke macht in beweging”, *R.W.* 1984-85, 2537-2548.

immers het ambt van plaatsvervangend magistraat(85). Hij riep eveneens geassumeerde raadsheren in het leven(86).

21. Vanaf 1985 maakte de wetgever gretig gebruik van *het procesnoodrecht*(87) om een einde te maken aan de malaise in het gerecht. Het beginsel van de collegiale rechtspraak in de rechtbanken van eerste aanleg(88) en in de hoven van beroep(89) werd opgeofferd. Aan het veralgemeend beginsel van de unusrechtspraak werd later niet meer geraakt, hoewel „*het systeem van de alleenzetelende magistraat de procedure niet bespoedigt en de kwaliteit van de justitie vermindert*”(90). Een effectrapportering had nimmer plaats(91). Wél werd in 1992 de regeling aanzienlijk verbeterd(92).

22. Ter ontlasting van de rechtbanken van eerste aanleg en — vooral — van de hoven van beroep die klaarblijkelijk overstelpt waren met dossiers m.b.t. verkeersongevallen, verkregen de politierechtbanken ook een louter burgerrechtelijke bevoegdheid betreffende verkeerszaken(93). Uit de tekst van art. 601*bis* Ger.W. en de geschiedenis van de Wet 11 juli 1994 waarbij die wetsbepaling in het Gerechtelijk Wetboek werd ingevoegd, blijkt dat de wetgever de politierechtbank bij uitsluiting bevoegd heeft willen maken om kennis te nemen van geschillen betreffende de vergoeding van schade ontstaan uit een verkeersongeval(94).

23. Om de gerechtelijke achterstand bij de hoven van beroep definitief weg te werken heeft de wetgever in 1997 uitzonderlijk drastische en tijdelijke maatregelen genomen. In de hoven van beroep werden aanvullende kamers opgericht die samengesteld zijn uit ten minste

---

(85) Art. 156*bis* en 383, § 2 Ger. W., ingevoegd bij Wet 17 juli 1984 (B.S. 21 juli 1984).

(86) Art. 321, derde lid, Ger. W. toegevoegd bij Wet 17 juli 1984 (B.S. 21 juli 1984).

(87) M. STORME, „Pleidooi voor een procesnoodrecht”, *T.P.R.* 1980, 504-513.

(88) Art. 91 en 92 Ger. W., gewijzigd bij Wet 25 juli 1985 (B.S. 14 augustus 1985). Zie: A. VANDEPLAS, „In de ban van de alleenrechtsprekende rechter”, *R.W.* 1985-86, 333-343.

(89) Art. 109 en 109*bis* Ger. W., ingevoegd bij Wet 19 juli 1985 (B.S. 15 augustus 1985). Zie: J. LAENENS en A. VANDEPLAS, „De alleenrechtsprekende raadsheer”, *R.W.* 1985-86, 751-765.

(90) *Parl. St.* Kamer, 1990-91, 1565/10, p. 60.

(91) Zie nochtans: M. STORME, „De unus judex in België gewogen”, *T.P.R.* 1986, 783-784.

(92) J. LAENENS en K. BROECKX, *o.c.*, 30-33, nrs. 66-73.

(93) Art. 601*bis*, ingevoegd bij Wet 11 juli 1994 (B.S. 21 juli 1994). Zie: J. LAENENS, „De politierechtbank als verkeersrechtbank” in J. LAENENS, D. SIMOENS en R. VERSTRAETEN, *Verkeersaansprakelijkheid en procedure voor de politierechtbanken*, Antwerpen, Kluwer Rechts-wetenschappen, 1995, 1-14.

(94) Cass. 27 februari 1997, *R.W.* 1997-98, 676, noot J. LAENENS, „De uitsluitende bevoegdheid van de politierechtbank”.

twee plaatsvervangende raadsheren(95). De wetgever deed hierbij een beroep op in rust gestelde magistraten, plaatsvervangende rechters, advocaten en hoogleraren(96) om de achterstandsdossiers te behandelen. Op te merken valt dat het Arbitragehof de kans kreeg deze uitzonderlijke maatregel op zijn grondwettigheid te toetsen. De boodschap van het Arbitragehof is duidelijk. Het procesnoodrecht *an sich* is niet uit den boze. Het blijft echter uitzonderlijk en mag bijgevolg slechts van tijdelijke aard zijn. Op de plaatsvervangende raadsheren mag geen beroep meer worden gedaan om een 'structurele gerechtelijke achterstand' weg te werken(97).

24. Zelfs het Hof van Cassatie ontsnapte niet aan wetgevende ingrepen. Cassatiearresten kunnen nu ook worden uitgesproken door drie raadsheren(98). Wanneer de beslissing in verband met het cassatieberoep blijkbaar voor de hand ligt, kan nu een beperkte kamer met eenparigheid uitspraak doen(99). Zowel de raadsheren als de leden van het parket kunnen thans een beroep doen op referendarissen(100). Deze nieuwigheid werd uitgebreid tot de hoven van beroep en de rechtbanken van eerste aanleg(101). De magistraten van de zetel worden bijgestaan door referendarissen. Parketjuristen staan de magistraten van het openbaar ministerie bij.

25. Sinds geruime tijd sleutelde de wetgever volop aan de rechterlijke organisatie. Zo creëerde hij voortdurend nieuwe ambten. De fiscale substituut zag het daglicht in 1986(102). De toegevoegde rechters(103), de toegevoegde substituten(104) en de nationaal magistraten(105) verschenen later ten tonele. Rondreizende magistraten worden nu her en der inzetbaar(106). Gelijktijdige benoemingen in ver-

---

(95) Art. 106*bis* Ger. W., ingevoegd bij Wet 9 juli 1997 (*B.S.* 13 augustus 1997). Zie over deze verregaande wetswijziging: J. LAENENS, „De advocaat als ‘doe-het-zelver’”. De plaatsvervangende raadsheer” in *Liber Amicorum Jozef van den Heuvel*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1999, 637-646.

(96) Art. 207*bis* Ger. W., ingevoegd bij Wet 9 juli 1997 (*B.S.* 13 augustus 1997).

(97) Arbitragehof nr. 29/99, 3 maart 1999, *B.S.* 20 maart 1999, tweede uitgave, 9153.

(98) Art. 128, derde lid, Ger. W., vervangen bij Wet 6 mei 1997 (*B.S.* 25 juni 1997).

(99) Art. 1105*bis* Ger. W., ingevoegd bij Wet 6 mei 1997 (*B.S.* 25 juni 1997).

(100) Art. 135*bis* Ger. W., ingevoegd bij Wet 6 mei 1997 (*B.S.* 25 juni 1997).

(101) Art. 156*ter* Ger. W., ingevoegd bij Wet 24 maart 1999 (*B.S.* 7 april 1999).

(102) Art.151*bis* Ger. W., ingevoegd bij Wet 4 augustus 1986 (*B.S.* 20 augustus 1986).

(103) Art. 86*bis* Ger. W., ingevoegd bij Wet 10 februari 1998 (*B.S.* 20 februari 1998).

(104) Art. 151 Ger. W., vervangen bij Wet 22 december 1998 (*B.S.* 2 februari 1999).

(105) Art. 144*bis* Ger. W., ingevoegd bij Wet 4 maart 1997 (*B.S.* 30 mei 1997).

(106) Art. 98 Ger. W., ingevoegd bij Wet 10 februari 1998 (*B.S.* 20 februari 1998) en art. 113*bis* Ger. W., ingevoegd bij Wet 10 februari 1998 (*B.S.* 20 februari 1998).

scheidene gerechten behoren thans ook tot de mogelijkheden(107). De wetgever richtte ook nieuwe organen op. Zo ontstonden het college van de procureurs-generaal(108) en de Adviesraad voor de Magistratuur(109). Een algemene responsabilisering van de magistraten van de rechterlijke orde is onmiskenbaar een kenmerk van de recente wetgeving. Bijgevolg werden nieuwe verregaande bevoegdheden toegekend aan de algemene vergaderingen van de hoven en rechtbanken(110) en aan de korpsvergaderingen van de parketten bij de hoven en rechtbanken(111). Alle rechtscollages moeten trouwens jaarlijks een activiteitenverslag opmaken. Ze moeten aldus hun werking ten aanzien van regering en parlement verantwoorden.

26. Wat baten alle voormelde wetswijzigingen, indien geen zekerheid bestaat omtrent de *kwaliteit van de jurisprudentie*, wat bekwame, onafhankelijke en onpartijdige magistraten vooronderstelt. Een zeer ingrijpende hervorming van justitie was hiervoor nodig. Deze had plaats op 20 november 1998. Art. 151 G.W. werd alsdan grondig gewijzigd (*B.S.* 24 november 1998). De werving en de bevordering van magistraten werden in beginsel volledig gedepoliteerd en in sterke mate geobjectiveerd(112). Niet alleen de benoemings- en aanwijzingsvoorwaarden, maar ook de benoemings- en aanwijzingsprocedure werden grondig gewijzigd. De Wet 18 juli 1991 betreffende de opleiding en de werving van magistraten (*B.S.* 26 juli 1991) was een eerste en belangrijke stap in de richting van een radicale hervorming van de rechterlijke organisatie(113). De Wet 22 december 1998 (*B.S.* 2 februari 1999), die op 2 augustus 2000 volledig in werking trad, hernam een aantal basisbeginselen, zoals de gerechtelijke stage(114) en de directe toegang tot de magistratuur en plaatste een voorlopig

---

(107) Art. 100 Ger. W., vervangen bij Wet 22 december 1998 (*B.S.* 2 februari 1999).

(108) Art. 143*bis* Ger. W., ingevoegd bij Wet 4 maart 1997 (*B.S.* 30 april 1997).

(109) Wet 8 maart 1999 (*B.S.* 19 maart 1999); zie: J. LAENENS en S. RAES, *o.c.*, 157-165, nrs. 418-450. De Adviesraad is nog steeds niet geïnstalleerd.

(110) Art. 340 Ger. W., vervangen bij Wet 22 december 1998 (*B.S.* 2 februari 1999); zie: J. LAENENS en S. RAES, *o.c.*, 99-103, nrs. 253-269.

(111) Art. 346 Ger. W., vervangen bij Wet 22 december 1998 (*B.S.* 2 februari 1999); zie: J. LAENENS en S. RAES, *o.c.*, 104-105, nrs. 270-280.

(112) Op te merken valt dat de overgangsmaatregelen ten aanzien van plaatsvervangende rechters aanleiding gaven tot meerdere wetswijzigingen en een gedeeltelijke vernietiging door het Arbitragehof (zie art. 21 Wet 18 juli 1991, gewijzigd bij Wet 6 augustus 1993 (*B.S.* 4 december 1993), Wet 1 december 1994 (*B.S.* 6 december 1994) en Wet 9 juli 1997 (*B.S.* 1 januari 1998); zie tevens Arbitragehof nr. 56/99, 26 mei 1999 (*B.S.* 14 juli 1999).

(113) Zie over deze wet: J. LAENENS en K. BROECKX, *Het gerechtelijk recht in een stroomversnelling*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 1993, 9-28, nrs.2-62.

(114) Deze was reeds ingevoerd bij Wet 8 april 1971 (*B.S.* 28 april 1971).

eindpunt achter een fundamentele hertekening van het juridisch landschap in België(115).

27. De wetgever wijzigde in 1998 aanzienlijk *het statuut van de magistraten*. Hun benoeming of aanwijzing, hun vorming en hun evaluatie werden aan de nieuwe noden in de samenleving aangepast. Vooral het tijdelijk karakter van het mandaat van korpschef gaf aanleiding tot heel wat kritiek(116). Ook de evaluatieperikelen baarden nogal wat onrust bij de magistraten(117). In 1999 volgde bovendien de grondige herziening van het tuchtrecht(118). De wetgever opteerde aldus ongetwijfeld voor een kwalitatief hoogstaand magistratencorps.

28. De installatie van *de Hoge Raad voor de Justitie* die zijn werkzaamheden aanving op 1 januari 2000, werd het sluitstuk van de verregaande gerechtelijke hervorming(119). Het Wervingscollege der magistraten dat bij Wet 18 juli 1991 (*B.S.* 26 juli 1991) was ingesteld(120) en zonder twijfel een pioniersrol had vervuld, werd opgeheven. Ook de Adviescomités(121) verdwenen. Gelet op de specifieke paritaire samenstelling(122) en de verregaande bevoegdheden van de Hoge Raad voor de Justitie, „gebetonneerd” in art. 151 G.W.(123), werd terecht geopperd dat regering en parlement vaandvlucht gepleegd hebben en hun verantwoordelijkheid inzake justitie hebben afgewenteld op een instelling die in beginsel niet ter verantwoording kan geroepen worden(124).

---

(115) Men leze over deze wet: J. LAENENS en M. STORME (eds.), *In de ban van octopus*, Antwerpen, Kluwer, 2000, 145 p.; J. LAENENS en S. RAES, *Justitie hervormd*, Antwerpen, Maklu, 2000, 208 p.; M. VERDUSSEN (ed.), *Le conseil supérieur de la justice*, Brussel, Bruylant, 1999, 262 p.

(116) J. LAENENS en S. RAES, *o.c.*, 59, nr. 139.

(117) J. LAENENS en S. RAES, *o.c.*, 135, nrs. 353 e.v.

(118) Wet 7 mei 1999 (*B.S.* 30 juli 1999). Deze wet moest in beginsel op 1 januari 2001 in werking treden. Bij wet 22 december 2000 (*B.S.* 30 december 2000) werd de datum van inwerkingtreding uitgesteld tot uiterlijk 1 januari 2002. Zie: J. LAENENS en S. RAES, *o.c.*, 167, nrs. 451 e.v.

(119) Art. 259bis1-259bis22 Ger. W., ingevoegd bij Wet 22 december 1998 (*B.S.* 2 februari 1999). E. STASSIENS, *Comm. Ger.*, art. 259bis1-259bis22 Ger. W.

(120) Zie het thans opgeheven art. 259bis Ger. W.

(121) Zie het thans opgeheven art. 259ter Ger. W.

(122) J. LAENENS, „Samenstelling en werking van de Hoge Raad voor de Justitie” in J. LAENENS en M. STORME (eds.), *In de ban van octopus*, 25-42.

(123) P. VAN ORSHOVEN, „De staatsrechtelijke positie van de Hoge Raad voor de Justitie” in J. LAENENS en M. STORME (eds.), *In de ban van octopus*, (1), 23, nr. 23.

(124) P. VAN ORSHOVEN, *o.c.*, 22, nr. 21.

29. *Is justitie dan wel aan de beterhand?* Een gematigd optimisme lijkt mij wel gepast. Ongetwijfeld rijzen nog talrijke vragen omtrent de werkbaarheid van de vernieuwde rechterlijke organisatie. De wetgever creëerde in zijn overhaaste regelgeving zelf nog te veel verradelijke valkuilen. Niettemin past een oproep tot een positieve ingesteldheid(125): elke vorm van defaitisme moet geweerd worden. Een concrete en vooral loyale toepassing van de nieuwe wetgeving moet bepleit worden. Het komt er op aan de onvermijdelijke kinderziekten te trotseren en finaal het vertrouwen in justitie te herstellen.

30. Waakzaamheid blijft echter geboden. Tot driemaal toe werd de onafhankelijkheid van de rechters en de leden van het openbaar ministerie in art. 151 G.W. ingeschreven. „Als de vos de passie preekt, boer, let op uw kippen”(126). Een onfris voorbeeld biedt de Wet 22 december 2000 (*B.S.* 29 december 2000, tweede uitgave): in afwachting dat de federale procureur en de federale magistraten de hen opgedragen taken en bevoegdheden kunnen opnemen, worden deze uitgeoefend door magistraten die daartoe worden aangewezen *bij ministerieel besluit vastgesteld na overleg in Ministerraad* (sic). De beleidsmakers zijn duidelijk niet meer in de ban van octopus. Over de verticale integratie van het openbaar ministerie (Wet 22 december 1998, *B.S.* 10 februari 1999) tast eenieder nog volledig in het duister. De creatie van een socio-economisch parket, auditoraat genoemd, blijft in de steigers(127). De belofde justitiehervorming wordt niet definitief afgewerkt. Het nieuwe „Huis van vertrouwen”(128) wordt zelfs niet voorlopig opgeleverd.

31. Het politiek Octopusakkoord in 1998 is ongetwijfeld niet het eindpunt. Wél bevat het een aantal krijtlijnen voor een nog meer diepgaande gerechtelijke hervorming. Een aantal octopusvoorstellen moeten nog nader worden uitgewerkt en aangevuld. Hierbij kan onder andere verwezen worden naar de horizontale integratie van de recht-

---

(125) Zie in die zin: M. STORME, „Een kwarteeuw later. Inleidende beschouwingen over de nieuwe wet van 3 augustus 1992” in Interuniversitair Centrum voor Gerechtelijk Recht (ed.), *Het vernieuwd gerechtelijk recht*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1992, (3), 17-18.

(126) J. VELAERS vermeldt ook, in vrije vertaling, de arabische versie van dit oud Vlaams spreekwoord: „Er wordt nooit zoveel gesproken over water, als in de woestijn” („De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht na de recente herziening van de Grondwet”, nr. 5 – nog te verschijnen in *Limb. Rechtsl.* 2001).

(127) Zie art. 152, vervangen bij Wet 22 december 1998, *B.S.* 10 februari 1999, nog niet in werking.

(128) Zie I. DUPRÉ, „De Hoge Raad voor de Justitie. Het nieuwe huis van vertrouwen?”, *R.W.* 1998-99, 1507-1527.

banken op het niveau van de eerste aanleg(129), de ontwikkeling van de verzoening en de bemiddeling als alternatieve geschillenregeling(130), de deformalisering van de rechtspleging en de bestrijding van het proces(recht)misbruik, de vereenvoudiging van het juridisch taalgebruik en de oprichting van een magistratenschool(131).

32. Hoe dan ook, het Gerechtelijk Wetboek moet dringend een grondige „facelift” ondergaan. Ingevolge de zeer ingrijpende wijzigingen werd het een onoverzichtelijk kluwen, waarbij de structuur teloor ging, de nummering van de bepalingen de mist inging en de gehanteerde terminologie inconsequent bleek. Art. 108 Wet 22 december 1998 (*B.S.* 2 februari 1999) machtigt de Koning over te gaan tot coördinatie van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek. De federale regering moet hiervan dringend werk maken. De verstaanbaarheid van het Gerechtelijk Wetboek is van primordiaal belang.

---

(129) A. DUQUESNE, „La restructuration de l'organisation judiciaire” in J. MATERNE en L. MISSON, *Pour une Justice nouvelle. Propositions de réforme*, Diegem, Kluwer, 1999, (XI), XVIII-XX. Het voorstel van deze auteur werd nagenoeg woordelijk overgenomen uit het tussentijds rapport dat het Interuniversitair Centrum voor Gerechtelijk Recht in 1997 opstelde in opdracht van de minister van Justitie.

(130) Zie hierover het onderzoeksrapport aan de minister van Justitie: J. LAENENS, P. Taelman, M. HENQUIN, en K. YSEBAERT, *Alternatieve geschillenregeling. De verzoening. Geschillencommissies*, 1999, 487 p.

(131) M. STORME en L. HERTECANT (eds.), *De magistratenschool*, Story, 2000, 98 p.